

UNIVERSITY OF HYDERABAD

. విశ్వజనీన గ్రంథావళి

సంపాదకుడు : శ్రీ నోరి నరసింహ శా.

పద్మవతీ చరణ

చారణ చిత్రవర్తి

సా హి తీ స మి తి

రేవల్లె. తెనాలి. గుంటూరు.

రాజమహేంద్రవరము. విఠాపురము.

మారేడుపల్లి-సికిందరాబాద.

నాంపల్లి-హైదరాబాద (దక్షిణ)

పద్మావతీ చరణ
చారణ చక్రవర్తి

పద్య నాటిక

శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రి

సాహితీ సమితి

నాంపల్లి హైదరాబాద్

CHECKED
JUNE 1981

CHECKED
1992

అన్ని హక్కులు కృత్రిమ శిక్షణ
ద్వితీయ ముద్రణము 1948.

CHECKED June 84

UNIVERSITY OF HYDERABAD.	
Acc No.	237...
Date	15. AUG 78
LIBRARY	

T
82
974P

Meezan Printing Works
Hyderabad (Deccan)

అంకితము

భార్యాస్మృతికి

—౪—

పాత్రలు

పద్మావతి

జయ దేవుడు

పరాశరుడు

లక్ష్మణ నేను

మహేశ్వర భట్టు

చామదేవ దీక్షితులు

నీలకంఠ మఘి

ఉమా పతి

ధోయా కవి

గోవర్ధనాచార్యులు

ప్రథమ రంగము

గౌడ నగరము:

జయదేవ భవనము

పద్మావతి

పయన మొనరింప నున్నాడు ప్రాణనాథ.

గౌడ లక్ష్మణుడనేన ధూళిమంట నధకు.

అవధరింపగ వలయు కృపార్థమిది-

ప్రార్థనము చేయునున్న డీ పాదదాసి.

జయదేవుడు

ఏల యింత జాలి హృదయేశ్వరీ, తెల్పు

మెన్నదే నిరాకరించినాదె

నేటివర కిరండు నీవాంఛితంబును :

వెరగు దోప నిట్లు వేడ నేల ?

పద్మావతి

ఏలనో కాని ప్రాదేశ, ఈలనాన

మానసాస్థము దోలాయమాన మయ్యె.

వెరపునైతము కలుగు నా విన్నపమ్ము

సథలతం గాంచ దను మహానంశయునున.

ప ద్మా వ తీ.....

జ య దే పు ము

ప్యార్థనమ్ము మాని ప్రిజేశ్వరీ. నాకు
అజ్ఞ యిత్తువేని యచిరముగనె
అనుసరించువాడ నొదలం దారిచి:
శంక విడువదగదె యింకనైన?

ప ద్మా వ తి

వినగ నెల్లరు గీత గోవిందకృతిని
పాడుదురు మీరు నృపనాథ భవనమందు.
కావ్యదోషము దాన్ని నిష్కరుణముగను
బయలుపెట్టరె వండితప్రేమరు లపుడు :

జ య దే పు ము

అష్టపదులు చాల అవధరించినవాడి.
గోష్ఠిలోన నృపతి కురుకమునను.
కావ్యవరినమాత్రి కాపుట యాలించి
స్మృతు వొసంగె నాజ్ఞ పఠనమునకు.

అధిపు దర్శనార్థ మరుదెంచి యున్నారు
దాక్షిణ్య వండిత ప్రకాండు
నీ దినంబు. వార రేతెంతురీ లక్ష్మణ
వ్రాకుని నరకు కావ్యవరనవేళ.

నిఖిల కళలయందు నిష్ణాతులై మహా
విజుడు లై సవాడు విన్నయపుడు
కావ్యబంధమందు గణగు ప్రాశస్త్యంబు
వికర మగును. కవికి యశము నిలుచు.

అవగుణంబు బున్న నాస్థానకవి పృతి
గ్గింధమందు ధరణి కాంతునకును
కీర్తి తరుగు ననుచు గీతగోవిందమ్ము
తరచి చూచినాను తాల్మితోడి.

అంతె కార శ్రీమదాచార్య గోవర్ధ
నార్య సమ్ముఁఁమునందు కృతినె-
అదినుండి శ్రద్ధ నాలింపగా ఉమా
పతియు, శరణకవియు- వాడినాను.

దోషరహిత మయె ధోయీ పవీంద్రాది
సమిత యెల్ల, నాకు శాంతి యొదవె.
అతి కుళాగ్రిబుద్ధి యౌ పరాశరునకు
కావ్య మయ్యె వపుడె కంఠగతము.

కావ్యభోధకారకు కావింప దగుమాడ్పు
లేవి తోచకున్య వింక నాకు.
పరిణతాత్మ యైన పద్మావతీదేవి
దాన మేమొ వికరబరప వలయు.

జ య దే వు య

ప్రార్థనమ్ము మాని ప్రాణేశ్వరీ, నాకు
అజ్ఞ యిత్తువేని యచిరముగనె
అనుసరించువాడ నౌదలం దాలిచి:
శంక విరువదగదె యింకనైన?

ప ద్మా ప తి

వినగ నెల్లరు గీత గోవిందకృతిని
పాడుదురు మీరు నృపసభా భవనమందు.
కావ్యదోషము తన్న నిష్కరుణముగను
బయలుపెట్టరె పండితప్రవరు లపుడు :

జ య దే వు య

అష్టవదులు చాల అవధరించినవాడు
గోష్ఠిలోన నృపతి కుతుకమునను,
కావ్యపరిసమాప్తి కాపుట యాలించి
ప్రభు వొసంగె నాజ్ఞ పతనమునకు.

అదిపు దర్శనార్థ మరుదెంచి యున్నారు
దాక్షిణాత్య పండిత ప్రకాండు
రీ దినంబు, వార రేతెంతు లక్షణ
వ్రతుని నభకు కావ్యవరసవేళ.

నిఖిల కళలయందు నిష్ణాతులై మహా
విజుడు లై నవాడు విన్నయపుడు
కావ్యబంధమందు గిరుగు పాశ స్త్యంబు
విశద మగును, కవికి యశము నిలుచు.

అపగుణంబులు దన్న నాస్థానకివి పృతి
గిరింధమందు ధరణి కాంతునకును
కీర్తి తరుగు ననుచు గీతగోవిందమ్ము
తరచి చూచినాను తాల్మితోడ.

అంతె కాక శ్రీమదాచార్య గోవర్ధ
నార్య సమ్ముఖమ్మునందు కృతినీ-
ఆదినుండి శ్రద్ధ నాలింపగా ఉమా
పతియు, శరణకివియు- వాడినాను.

దోషరహిత మయి ధోయి పవీంద్రాది
సమిత యెల్ల, నాకు శాంతి యొదవె.
అతి కుశాగ్రజుద్ది యౌ పరాశరునకు
కావ్య మయ్యె నపుడె కంఠగతము.

కావ్యభోజకౌరకు కావింప దగుమార్పు
లేవి తోచకున్ వింక నాకు.
పరిణతాత్మ యైన పద్మావతీదేవి
దాన మేమొ విశదపరప వలయు.

ప ద్వా ప తీ

రస సదన మైన కృతి శరీరమునందు
కానబడుచున్న యది రశంకత్రయము
ప్రాణనాయక మన్నించి పాదదాసి
విన్నపము, దాని దొలగించివేయ వలయు.

జ య దే వు డు

నా తలంపునందు నాలుగు దోషములః
పదిమునందు, వాక్య బంధములందు
అర్థముందు, రసమునందును; వీనిలో
తుదిది యొకటె ప్రబలదోష మబల !

అందుగూడ నెవి రసాది పోతీతి వ్ర
రీర్షములకు బంధ కారకములొ,
సహజముగనె యెవి రసప్రతీతి విలంబ
కారకములొ వాని గదపవలయు.

దోష మున్న దాని దొలగించి వేయుటే
కవికి సముచితంబు, కావ్యమందు
తెలుపగదవె సకల లలిత కళాక్షి,
తోచినట్టి వ్రబల దోషములను.

పద్మావతి

తెరలి పద్మావతీ చరణ చారణ చుట్టి
వర్తియం చాడనే వైచినారు
స్థానాంతరమ్మున జయతి పద్మావతీ
రమణయం చేమేమొ వ్రాసినారు

వేరొకతావున విహరి పద్మావతీ
సుఖసమాజ్ఞేయంబు జొనిపినారు
ఇమ్మాడ్కి నాపేరు ముమ్మారు గీతగో
వింద బద్ధమ్ము కావించినారు.

కేవలమ్ము రహస్యంపు గీతలందె
పేర్కొనం దగు జీవార్యపేరు మీరు
స్వీయకావ్య శరీరాన చేర్చుకొన
గ్రంథమునకు కలంకమ్ము కలుగలేదె ?

జయదేవుడు

తనివి తీరునే సుధామధురమ్ము నీ
నామధేయ చింతనమ్ము వలన
పద్మ, కావ్యములు బద్ధంబు చేయుట
వలన దావి కొదవె వైభవంబు.

సకలలోకపూజ్య జగదంబ పేరె నీ
 పేరు పవ్య, దాని బేరుకొన్న
 రసన మీది రజము రారిపోవుటె కాక
 ఆర్ద్ర మయి పనిత్ర మగును గాదె !

కవులు కృతులయందు కాంతాభిదానంబు
 సంస్కరించుచుంట సరసమె యద :
 ఉన్నవారు కొంద రుత్సాహవంతులు
 పెట్టినారు భార్యపేరె కృతికి.

పద్మావతి

విందునభలోన నేడు నానృత్య విషయ
 మవధరించిన వెద్ద లే ముదిరొ కద :
 కవుల దృష్టాంతముల్ పెక్కు కలవు నాద,
 కాని బాదించుచున్నది గాథలజ్జ!

జయ దేవుడు

విన్నయపుడు దాన వీరకారం బైన
 దేమి యుండు వార లేవగింప :
 నేర్పు కలదు నీకు స్మృత్యాదికళలలో
 నవి గ్రహించి మిగుల నభిమంతురీ.

పద్మావతి.

మీకు నిజభావ్యపై వీరితి మేదురముగ
నుండుగాక. మనస్సులో నుంచికొనుట
నముచితం బగు. ఈరీతి జనముమోల
ప్రకటనము చేయ పాడియే పొందినాచ!

జయదేవుడు

అవిదితంబె నీకు కవులు నిరంకుశుల్.
స్వేచ్ఛలోనె వారి జీవనము!
ఒరుల తెల్లు సాధ్య మున్నుత్తమాశంగ
గమన మాప వారికవితయును!

పద్మావతి.

చాటువాక్కులచే వివశత్వ మొదవు.
అయిన నా తుడివిన్నవం బాలకించి
తెలియనీయక వహ్మవతీ సమాఖ్య
జగమువకు. నన్ను రక్షింప దగును నాద!

జయదేవుడు

చెప్పలేదు నేను నిగ్గిల దగుమాట
నామ ముగ్ధుడించినాను కావి.

నీవు కళలలోన నిష్ణాత వసుకీర్తి
కాశ్వరముగ నిలుచు జగమునందు.

ఓర్మి నీవు నాకు నుత్సాహ మీకున్న
కావ్య మెట్లు చేయ గలుగువాడ?
పద్మ. పద్మ. నాకు ప్రాజ్ఞేశ్వరివి, మూర్తి
దార్పి నట్టి యిష్ట దైవతమవు:

ప రా శ రు డు

(శ్వరీతముగా ప్రవేశించి)

జాగు చేసెద వేల జయదేవ, యింక?
నీకోస మెల్లరు నిర్నిమేషముగ
ఉత్కంఠతో వేచియున్నవా రదిగా
పట్టభంగశ్రేణి పార్శ్వమునందు.

కవివత్సలుండు లక్ష్మణునేన నృపతి
పంపె నాదరముతో భద్రగజము.
జాగు చేయక రమ్మ, స్తంభేరమమ్ము
నిలిచి యున్నది ద్వారనికటమునందు.

నీహస్తగత మైన నీలకాశేయ
బద్ధ మనోజ్ఞ ప్రబంధమ్మ నఖుడ.
రాధికాదృఢపరీరంభమం దున్న
గోవిందుపోలిక గోచరించినది.

ప ద్మా వ తి

అదిగో కల్యాణశ్రుతి పుంటారవమ్ముః
బయలుదేరుకు నృపసభాభవనమునకు
వరదు డైనట్టి రాధికా వల్లరుక్మణ.
విజయ మగుగాక గీతగోవిందకృతికిః

ద్వితీయ రంగము

అక్షుణ్ణాసేన మహారాజునభూ

మ హా రా జు

భూనుర పుంగవు, లేత
ద్వాసరమున కావ్యగోష్ఠి తత్పరు లగు మీ
యాసంపూర్తి శ్రవణము
మాసుకృతఫలంబు గాక మరియెం దగునే !

మీరో సమస్తవిద్యా
పారంగతు, లఖిలకావ్య భవ్యసమీక్ష
దీరులు, సంగీతకళా
పారీణులు, పూత దేవదాషాకవులున్.

కావున మా తెరిగింపం
గావలె విపులముగ కావ్యగానంబులు మీ
కేవిధముగ రుచియించెనొ;
కోవిదసమ్మతి యథార్థగుణకమ్ము గదా !

మ హా శ్వర భట్టు

చిత్తము మహాప్రభూ, మీ రిశేష శేషు
షీ ధురందరులు, రసజ్ఞశేఖరులును,
అట్టి మీసన్నిధానమునందు మేము
వ్యాఖ్య చేయుట కేవల మాజ్ఞవలన.

మేము విననే దితఃపూర్వ మీమనోజ్ఞ
గీతగోవింద సంగీత కీతు తెపుడు,
తనవి తీరగ గానాన్పుతమ్ము గోగ్రల
జ్వరము వానె పుటాయిత శ్రవణములకు !

కానవచ్చుచు నున్నవి గానకళను
శీమ్రికాలములో మాచ్చుచిన్నె తెన్నొ.
అయిన, జయదేవ కవిశేఖరాష్టపదుల
పాట తెపుడు జగత్తులో లోటు రాదు !

వా మ దే వ దీ క్షి తు లు

మాళవ. వసంత, దేశవరాళి, గుణవి
రీ, గుణక్రియలును. ఘోర్జరీ విభాస
భైరవులును, రామక్రియ పాడినాడు
రక్తకంఠముతో కవిరాజు నేడు.

మోగుచున్నది ఘోర్జరీరాగ మింక
మాశ్రయోయుగళ బున మధురకళల.
కవివరేణ్యుని యద్భుత గానకలన
కావ్యబంధము మధురిమోధ్గార మయ్యె!

నీలకంఠ ముఖి

కవులు పొయికముగ గాయకుల్, జయదేవ
కవివచనం డభండ గాయకుండు.
నేటిగానమునకు నిజముగా గంధస్వ
లైన వివళు లగుట యబ్బురందె?

కావ్యవిషయ మింక గొడేళ! అన్యధా
యీకవిప్రకాండు డెంచకున్న
వివరములను కొన్ని విద్యద్విసోదార్థ
మడుగ దలతు నాజ్ఞ యయ్యెనేని.

మహా రాజు

సమనసుల భాషణంబుల
కమర్ష కవి కేల కలుగు? అగుటన్ సంకో
చము వీడి కావ్య మియ్యెడ
విమర్శ చేయంగ దగును విబుధప్రవరా!

నీలకంఠ ముఖి

ఎందు జేర్పవచ్చు నీనవ్యకావ్యంబు?
కాదు నిండురూపకమ్ము గాని.

శ్రీవ్యూహమైన సంపూర్ణముగ గాదు,
గేయకృతియు గాదు కేవలముగ.

ఉమా పతి

ఏల చేరవలయు నేశ్రేణిలోనైన;
సూక్ష్మదృష్టితోడ జూచునెడల
ప్రతికపిందురచన ప్రత్యేకమై యుండు,
కూడు నన్నిగతులు కొన్నియెడల.

ఏగుణంబు మిగుల హేచ్చగా గాన్పించు
చుండు దానివలన నొదవు నాభ్య
యెట్టికృతికినైన; ఈమహాకావ్యంబు
నందు గేయగుణము తుందిలంబు.

నీలకంఠ మఖి

వినుతి కెక్కినారు వెనుకటి కవివరుల్
వేలకొలది పద్యవిశతితోడ
సర్గబంధములను సంఘటించి యుదాత్త
పస్తు రథన గౌరవంబు మీర.

ఇందు గేయసంఖ్య యిరువదినాలుగు,
పదియు కొదువ నూరుపద్యములను.
ఇట్టి గ్రంథమునకు నేవినంబుగ మహా
కావ్యసంజ్ఞ నీయగలమొ చెప్పడి!

శరణ మిశ్కము

గ్రంథబాహుళ్యమే మహా - వ్యమునకు
కాదు లక్షణ, మమరుక కవివతంసు
పద్య మొక్కటి నూరుప్రబంధములకు
సాటి యని విశ్రుతము కాదె సరససూక్తి?

వామదేవ దీక్షితులు

శ్రీమదాచార్య దండి శాసించినారు
సర్గబంధమునందు అష్టాదశ మిత
వర్ణన విధానములు చూపవలయు ననుచు:
కలవె యన్ని యేతద్గీతి కావ్యమందు?

శరణ మిశ్కము

సంఖ్య కిష్టాదశమ్ముగా సంతరింప
గ్రంథమున వర్ణనలు మహాకావ్య మగునె?

వామదేవ దీక్షితులు

వృత్తములు గేయములకన్న నుత్తమమ్ము
లనెడి చందోవిదాళయ మఖిలవిబుధ
సమ్మతం. బిందు గీతికానరణి యుండు
కతన న్యూనత కలుగదె కావ్యమునకు:

ధోయీ కవి

శ్రీవణసౌఖ్యమె లక్ష్మ్యము చందమునకు;
చదువవచ్చును పద్యాలపరణి వీని
పద్యమునతైన గీతికా పదముతైన
రాగతాలవరుసను రక్తి మెండు.

వామదేవ దీక్షితులు

ఒకట శార్దూల విక్రీడి తోకి తోడ
అవల నొకదాన పుష్పితాగ్రహ్వయమున
సృష్టి యని యింక నొక్కవో సేకు తొనిపె
వృత్తములయందు; అర్థాన వెలితి రాదె:

ఉమ్మా పతి

పృథివీరచారమునకు చంగంబు గూర్చి త
త్పదములే పృథానతను వహింప

అనుట తగును దోష ము: చమత్కారంబె
వ్రతిఫలించె మూడు పద్యములను.

వామదేవ దీక్షితులు

అతిమధుర మైనశబ్దవిన్యాస కలన
సారెసారె కలంకార చతురిమమున
పదశరీరముపై విల్పి భావగరిమ
గనుగానగ నీడు బుద్ధి నీకావ్యరచన.

ధోయీ కవి

మాటలను రీతులందును మధురిమంబు
ద్యోతితం బైన, కోభకే హేతు వగును.
అథమ మగు శబ్దచిత్రమే యైనికావ్య
మిందు నీషదలంకృతియే యెసంగు.

మహేశ్వర భట్టు

వివిధవిధముల గీతగోవిందమందు
కడు విశృంఖలరీతి నికిపవదుండు
రతిని వర్ణించుకతమున రక్తి హెచ్చ
చే జతనపాతనముల దేహముపయి.

గోవర్ధనాచార్యులు

ఇందుల కివి రాధా గో
విందులబీలలను భక్తివివశుండై యా
నందంబున మకరంద
స్యందివచోగుంఫనముల నభివర్ణించెన్.

జనియింపవచ్చు నొకచో
మనుష్యరతివర్ణనమున మదిని వికారం.
ఐనఘమతి దివ్యచరితము
వినంగ నేలాగు కల్గి వికృతి మహాత్మా!

రపికవ్రావరుల కెల్లన్
రసాపక్వర్షకము కాదు రతివర్ణనః మీ
యశదృశకృతి దాత్సర్యం
బెసంగు జీవేశ్వరై క్యమే తలపోయన్.

ఎరుక గలవార లందురు
శరీర మాద్యమ్ము ధర్మసాధన మని : త.
ద్వరవాక్యంబును మెచ్చని
విరాగులకు దేహ మన్న విసుగు కివీ!

మీరు వినోదార్థముగా
నేరిన చోషములె కాక యితరము లెన్నో

అరోసింపగ జాలుదు

రూరక. విజయప్పిదోష మున్న జనంబుల్.

మహేశ్వర భట్టు

భక్తులకు రసికవరులకు పండితులకు

కవిజనంబుల కిది మహాకావ్య మగును.

మహా రాజు

మణిహారమును వుష్ణమూలికం జుట్టి

గ్రంథరాజము భద్రజగముపై నుంచి

వివిధ వాద్యములదో వీధులవెంట

పై భవమ్ముగ సుత్సవము చేయవలయు.

శిల్పిచే జెక్కించి శ్రీ జయదేవ

కవిరాజ నామమ్ము గారుత్మకాశ్మ

వలక భాగమున భక్తాక్షరముల,

జాలమార్గముకడ సందింపవలయు.

కవిరాజ భార్యకు గౌరవార్థముగ

అర్పించినార మీ యాభరణాలు.

ఒసగినారము తటి న్యుద్యానవాటి

బిందుబిల్వం బనుపేరితి కవికి.

తగు బిరుదంబుగా తన భావితంబై
మన కవీంద్రునకు : పద్మావతీచరణ
చక్రవర్తిగ సభాస్థాదు లెల్లరును
అంగీకరింతు గా కైక కంఠ్యముగఁ

(సభ్యుల హర్ష ద్వనులు)

మహేశ్వర భట్టు

దేవ. మీ కవుల విక్రమాదిత్య భోజ
దరణి పాస్థానకవులకు తగ్గిపోదు.

మహా రాజు

వాచ: పల్లవ త్యమాపతిదర.
నృందర్ప శుద్ధిం గిరాం
జానీతే జయదేవ ఏవ. శరణః
శ్లాఘ్యో దురూహదుర్రే:

శృంగారోత్తర సత్కృమీయ రచనై
రాచార్య గోవర్ధన
స్పర్ధీ కోపి న విభ్రతః. కృతిదరో
రోయీ కవిశ్మవతిః.

వామదేవ దీక్షితులు

యది హరిస్మరణే నరసం మనో
నవకథామ విలాస కుతూహలమ్
సరస కోమల కాంతపదాపరీం
శ్రీణు తదా జయదేవ సరస్వతీమ్.

నీలకంఠ మఖి

యద్గాంధర్వ కలాను కౌశల మను
ద్యానం చ య ద్వైష్ణవం
యచ్ఛృంగార వివేక త త్వరచనా
కావ్యేషు రీతాయితమ్
త త్వర్యం జయదేవ పండితకవేః
కృష్ణైకతానాత్మనః
సానందాః పరిశోధయన్తు సుధియః
శ్రీ గీతగోవిందతః :

గోవర్ధనాచార్యులు

శ్రీ భోజదేవ ప్రభవస్య. రామా
దేవీ సుత శ్రీజయదేవస్య
పరాశరాచి వీర్యవర్గకంఠే
శ్రీగీతగోవింద కవిత్వ మస్తు .

తృతీయ రంగము

జయదేవుని భవనాట్యాలికపై
పద్మావతి విలిచియుండును.

(రాజమార్గమునుండి కోలహలము)

జయము జయమ్ము శ్రీజయదేవ కవికి;
విజయమ్ము గీతగోవిందకారునకు;
జయము పద్మావతీ చరణనీరేజ
దారణ మృదుకలా సార్వభౌమునకు;

జయ గౌడనృపనదా జలజాతహేళి;
జయ గాయతోత్తంస, జయము జయమ్ము;
జయము భక్తాగ్రణి జయము జయమ్ము;
జయము పరాశరసఖ, విజయమ్ము;

విజయమ్ము రాధికావిభునకు, జయము;
విజయమ్ము విజయమ్ము విష్ణుభక్తులకు;
సత్కవిత్వమునకు జయము, జయమ్ము;
జయము జయమ్ము శ్రీజయదేవ కవికి;

ప రా శ రు డు

(పేటికతో పద్మావతిని నమీసించి)

మన కిది చెల్లెలా, మహితవానరము:
జయదేవు డీసాడు చంద్రునితోలి
షోడశకళలతో కోట్లల్లివారు
గొదాదిపతిసభా గగనాంగణమున!

ప ద్మా వ తి

నీవు కవియును బయలు వెదగిన
నిముస మాదిగ నడచిపోయిన
ఘటన లన్నియు దెలుపు మన్నా.
కర్తవ్యముగన్.

ప రా శ రు డు

(పేటికను వాతాయనమున నుంచి)

వ్రజలు బారులు దీర్చి పార్శ్వంబులందు
జయజయద్వానముల్ సల్పుచుండంగ
భక్తి నంజలి ఘటించగ రాజువురుషు
లెక్కినా ముఖయుల మిత్రరాజుమీది.

మాటిమాటికి రాజమార్గంబునందు
కల్యాణశకునముల్ శాన్పించుచుండ
గజరాజు సత్వరగమనమ్ముతోడ
కొల్వకూటమునకు గొంపోయి మమ్ము.

కవిపరుల్ పండితుల్ గాయకోత్తములు
ఉన్నత రాజకీయోద్యోగిజనులు
పౌరాగ్రీణుల్ రెండుపార్శ్వంబులందు
కూర్చుండి యుండిరి కొల్వకూటమున.

జంతలోన నృపాలు దెడుడుగా వచ్చి
జయదేవు మృదువరిష్టంగంబు చేసి
కనుగొని నను శిరఃకంఠంబుతోడ
వెడలె లోనికి మేము వెనువెంట జనగ.

జయ మహాగౌడ లక్ష్మణసేన భూపః
యనుచు సభాసదు లైకకంఠ్యముగ
బిల్కుచు లేచిరి: ప్రభుసమీపమున
కూర్చుంటి మాయన కొరికమీద.

అచార్య గోవర్ధనార్యుండు విదప
తనకు నాగంతుక దాక్షిణాత్యులకు
పరిచితి చేయ సంభావించినాడు
కోవిదులను కవి కుళలమ్ము లడిగి.

అవల రక్షణనేను దానతి యిచ్చెః
 "అయ్యలారా, ఇంక నవధరింపుండు
 జయదేవ కవిరాజు స్వప్రబంధంబు
 కర్ణపేయమ్ముగా గానము చేయు."

ఉద్యానవనసీమనుండి యవ్వేళ
 వరిమళశీతల పవమానవీచి
 కావళి మృదువుగా నలముచుండంగ
 సభ్యులవదనముల్ సంపుల్ల మయ్యె.

అవల గ్రంథము దీని యథిపతి గాంచి
 జయదేవకవి సభాస్థారుల జూచి
 అంజలి ఘటించి యల్లన అనియెః
 వినిపింతు గీతగోవింద కావ్యంబు.

అంతట వాగ్దేవతాదికం బగుచు
 పద్మావతీత్యాది పంక్తి కలట్టి
 పద్యంబు నతిలోకభావపూర్ణముగ
 పాడినా డమ్మ. నీప్రాణవల్లభుడు:

ప ద్మా వ త్రి

అయ్యో, ని గ్గగుచున్న దయ్యెడ
 ఆమహావిబుధాగ్రిగణ్ణులు

కాని, లక్ష్మణనేన నరపతి

కాని యే మనిరో!

ప రా శ రు డు

సరసుండు లక్ష్మణ సార్వభౌముండు

ప్రార్థించె తత్పునః పరానమ్ముకొరకు.

దిశ లెల్ల నిజనే శ్రద్ధీధితుల్ వర్వ.

పాదెను కవి లతల్ వల్లవింపంగ!

అంత్రోపల ప్రతీహారి యేతెంచి

జయము మహాప్రభూ, జయ మని పలికి

శిల్పశోభిత మైనఓరుతపేటికను

ధరణినాథుని సన్నిధానమం దుంచి—

పద్య మాకర్ణించి పట్టపుదేవి

పారితోషికముగా పంపి యున్నారు

అని విష్కరిమింపగా, నవనీశ్వరుండు

తత్పేటికాంతర్గతంబై వెలుంగు

నూతనమణిమయ నూపురద్వయము

దీసి కవీంద్రునిదెస విలోకించి

మందహాసమ్ముతో మరల నం దుంచి,

మేలు మే లని బుధుల్ మెచ్చుకొన్నారు.

పద్మావతీ

రసవిధానం బైనకావ్యము
రచన చేసిన కవిత గాని
భార్య కేటి కొనంగవలయును
పారితోషికమున్:

పరాశరుడు

భార్య కొనంగుచో పారితోషికము
భర్తనుగూడ సంభావించినట్లే.
బహుమానముల నెల్ల పరికించునెడల
నిజముగా నీనాడు నీకె జయమ్ము:

(పేటినుండి పత్రిక దీసి)

“గానము చేయుచో కవివల్లభుండు
పద్మావతీదేవి పాదయుగ్మమున
అలరు గావుత నాట్య మాడెడువేళ
మధురశింజితముతో మణినూపురములు.”

ప్రభువరేణ్యుని పార్శ్వభాగమం దున్న
కక్ష్యలో గూర్చుండి కావ్యంబు వినుచు

రసపిపాసాయత్తరాజ్ఞి యుద్రిక్త
హృదయమ్ముతో జేసె నీచతుష్పది.

ప ద్మా వ ని

తెలియు దేవి రసజ్ఞురా అని
దేవభాషాభిజ్ఞురా అని
నేడు వికదం బయ్యె కవితా
వివుణురా అనియున్.

ప రా శ రు దు

వీక్షించినా వమ్మ. వెల లేనిరత్న
తాటంకయుగళి పద్మావతీరమణ
జయదేవకివి యనుసందర్భమందు
సంపె రాజకుమారి పారితోషికము.

ఈకంకణమ్ములు నీకొందిదామ
మీమణిహారమ్ము నీదాహువురులు
విభు దొనంగను నీకు విహితపద్మావ
తీ సుఖేత్యాది ప్రదేశగానిమున.

పద్మావతి

ఎటి కన్నా. బ్రాహ్మణాంగన
 కీయమూల్యానేకభూషణః
 అర్హమా జగదంబ పద్మకు
 అర్పణము నేయన్.

ప రా శ రు డు

కవిభార్య వృ వీకు గౌరవంబునను
 బహుమాన మొసగిన వ్రభుకుటుంబమ్ము
 విచ్చుకొన్నది గావి విజగౌరవంబు.
 ఆభరణమ్ము లే రర్థించినారు.

అవగాతీరాన నఅతిదూరమున
 రమణీయ మైనయారామమ్ము కలదు.
 అందలికాసార మలరారుచుండు
 అజ్ఞాతములతోడ అంచలతోడ.

మారవీమంటప మధ్యభాగముల
 రాన్యముల్ నేయు కలాపముల్ విప్పి
 కేంకారములతోడ కేకినంపుంబు.

నహకారభూమిజకాఖలలోన
పాదును కోకిలర్ పంచమశ్రుతిని.
శుకగణతీక్షణచంచూ వివిర్దళిత
ఫలరసంబులు నేల బివహించుచుండు.

మకరందరసపానమత ద్విరేవ
ఝంకారముఖరితకావ్యలస్థలుల
హరిణముల్ లీలావిహారముల్ చేయు.

వీనుల విందుగా వేణుకుంజముల
మురళీరవము ముహుర్ముహు రుల్లసిల్లు.
కినులపంశువు చేయు కృముకమార్గములు.
వకుళావనీజముల్ వానించుచుండు.
తాపమ్ము పున్నాగతరువులు పావు.

ప్రభువతంసుడు కావ్యపతనాంతమందు
కాన్కగా నొసగెను కవిచంద్రమునకు
అతిమనోహర మైనయారామవాటి
బిందుబిల్వం బనువీర్యనామ ముంచి

కావ్యప్రతిని నమస్కారపూర్వకము
గా స్వీకరించుచు కినుల కిద్దుకొని
ఉత్తమాంగంబుపై నొక్కింత నిలిపి
అనతి యిచ్చె ముఖ్యామాత్య జూచి:

“మణిహారమును పుష్పమాలికం జుట్టి
గ్రంధరాజము భద్రగజముపె నుంచి
వివిధవాద్యములతో వీధులవెంట
నైభవమ్మున నుత్సవము చేయవలయు.

“శిల్పిచే జెక్కించి శ్రీజయదేవ
కవిరాజనామమ్ము గారుత్మతాశ్మ
వలకటాగమ్మున భర్మాక్షరముల
జాలమార్గముకడ సంధింపవలయు.”

కవితావ్రీయుండును కవివిధేయుడును.
కవివత్సయందు లక్ష్మణనేనన్యనతి
నామము జయదేవనామమ్ముతోడ
ఆచంద్రితారార్క మలరునుగాక!

అన్నివిశేషము లవల దెల్పెదను.
ప్రాద్దు పోయిన, దింక పోయెద నమ్మ!
ద్వారదేశమున పెద్దల వీడుకొల్పి
చనుదెంచు లోనికి జయదేవు డదిగా.

(నిష్క్రమించును)

జయ దేవుడు

(ప్రవేశించి అనునయముతో)

కలుగలే దాయె నా కవకాళ మింత
దనుక ప్రియతమ, నీసన్నిధానమునకు
మరలి వచ్చుటకై క్షమామండలేందుర్తి
నతిచ్చినై యుండుకతన బ్రాహ్మణులతోడ.

అంచ్చియుండును నీకు నే నంపినట్టి
వార్త: లవకాళమున విటు వస్తు నన్న
కూర్మి మీర సారస్వతగోష్ఠిలోన
నే నన్ను విస్వత్కవుల్ వీడరైరి.

భోజనానంతరమ్ము సంపూర్ణదండి
కా మనోహరకాంతిలో గజముమీద
గ్రంధమును నిల్పి నగరమార్గములవెంట
నుత్సవము చేయ బంపె నృపోత్తముండు.

నను గజారోహణము ధరానాయకుండు
చేయు మని కౌర, పండితశ్రేణితోడ
నగరవీధులవెంటిడి నడతు నంటి:
ఎట్టకేలకు గొడేకు దియ్యకొనియె.

ద్వారదేశమువరకు నుత్సవముతోడ
వెంట నడుదెంచుపెద్దల వీడుకొలిపి
ఏగుదెంచితి లోనికి నెవుడు నిన్ను
చూడగల్గుదు ననుమహోత్సవకథతోడ.

ప ద్మా వ తీ

వత్తు రని నే వేచియుండగ
వార్త ల' దెను సక్రమమ్ముగ,
ఉత్సవమ్మును జాలమార్గము
నుండి కనుగొంటిన్.

లేదు చందనపేటియందును,
లేదు మీహస్తమ్మునందును,
ఉత్సవమ్మున విస్మరించితి
రొక్కొక్క కావ్యంబున్?

జయ దేవుడు

అదిపున శౌసంగితిని పఠనాంతమందు;
కంతగత మైనవిదప నాగ్రింద ముంచు
నవవివతి హేమపేటికాభ్యంతరమున
సుందరాత్మీయ దేవతా మందిరాన.

ప ద్మా వ తి

నేకు గానం బవిరతంబులో
నిండుసభలో జేయుచుండగ
కంతమున స్వరభంగ మేమియు
కలుగ లేదు గదా ?

జ య దే వు డు

కంతమున క్లాంతి యేమియు కలుగ లేదు:
ఓక్కయామము మాత్రమే యువయవేళ
సాక్షయామముపైన సాయాహ్నమందు
పాడితిని. పొందె కావ్యము పరిసమాప్తి.

పగలు సౌమ్యము మందాతపమ్మువలన
చలువరా కట్టడము సభా సౌధరాజ
ముపపనము పుష్పగుచ్ఛ నేత్రోత్సవమ్ము
ప్రసవసార వాసితము తద్భవనసీమ.

శ్రద్ధదాసులు కూడిన సభ్యులెల్ల
గానవిద్యా విశారదుల్ కలరు మెండు
సంస్కృతాభిజ్ఞు లున్నారు చాలమంది
కలరు కవిపుంగవులు నలంకారవిదులు.

రాగములకు విపంచి వరాళదుండు
 మేళవింప ఉమాపతి మిళి నుకవి
 రాళములు వేయగా, ప్రిమోదంబుతోడ
 పండితోత్తము లాలింప, పాడినాను.

అందరి విబుధులు సకలవిద్యా ప్రివీణు
 లదికమేధాదులు పద్మ, ఆపల వారి
 కావ్యమీమాంస వివరింతు: గానమునకు
 పరవశత జెంది మెచ్చిరి బహువిధాల.

అచ్చెరుపు గొల్పె నాకు నేనాదిపతియె
 అలకించుట సంగీత మంతతడవు:
 చామరగ్రాహి వివశహస్తములనుండి
 సారెసారెకు వీవనల్ జారుచుండు.

ప్రీతి నోచిత మగు లజ్జ చెందినావు
 కాని, నీ మంజులాభిర కావ్యమందు
 కర్ణగోచర మైన యాఘట్టములనె
 సరసరాజ కుటుంబంబు సత్కరించె.

రాజ్ఞి యొసగెను మణినూపుర ద్వయంబు
 రత్నరాటంకము లొసంగె రాజపుత్రి
 ఒనగినాడు నృపుండు కేయూరయుగళి
 కాంచిదామమ్ము హారమ్ము కంకణములు

అపగా రీర మంజులోద్ధాన వాటి
నధిపు దొసగెను బిందుబిల్వాహ్వయమున.
అందు శ్రీ రాధికా వల్లభాలయమ్ము
శీఘ్రకాలమునం బ్రతిష్ఠింతు పద్మ !

ప ద్మా వ తి

అభిజనం బగు బిందుబిల్వము
సందు నిర్మించిరి పద్మకు
అచటి జనములు హర్ష మొందగ
అలయము మున్నే.

ప్రభు సమర్పిత బిందుబిల్వో
పవన వాటిరయందు రాధా
వల్లభాలయ వినిర్మాణము
వైశమే యపుతన్ !

ప్రత్యహమ్మును బిందుబిల్వము
పావనం బగుగాన నాధా,
పరమ భాగవరాగ్రి గయ్యల
వాద సంస్పర్శన్ !

జ య దే వు డు

గాయకుల్ హరివంశ, భాగవత, విష్ణు
బ్రహ్మవై వర్తముల్, గర్గభాగవతము

గీతగోవింద కావ్యంబు వీరితితోడ
పాడుచుందురు మందిర ప్లాంగణమున.

గౌడవాసుల మైతి ముత్కళములోని
బిందుబిల్వము విడిచి - అపేరె కృపణు
ఉపవనికి లక్ష్మణప్రభు వుంచె మనల
వభిజన వియోగ భిన్నత యలమకుండ.

పద్యపాదంబె లక్ష్మణ ప్రభువరుండు
నాకు బిరుదంబుగా నుంచినాడు నేను;
తీర్థువనమ్ముల పద్మావతీ. త్వదీయ
చరణ దారణు దనియే ప్రళయి యింక!

ప ద్మా వ తి

(మందహాసము చేసి)

శ్రీవణమునకే నిశితవేద
శ్రీమము నుద్విహస క్లమంబును
భూషణం బగు కుండలంబు శ
పోల పాళికకే ।

జ య దే వు డు

వీవు చెప్పినవాక్కులు విక్రువములె;
రత్నభూషణ దారణ శ్రీమము వీకు

నాకుమాత్రము లోచనానందదాయి:

వీరియతమా : భూష లొకసారి పెట్టుకొమ్ము :

పద్మావతి

ఏటి కాభరణములు నాదా :

ఇంట వెలసిన వంశదేవత

తీర్జగతీ జనయిత్రి పద్మా

దేవి కర్పింతున్ :

జయదేవుడు

అర్చణము చేసినాను సర్వాంగభూష

ణాః పూర్వ మా వద్మకు నదికభక్తి.

మండనము చేయగావలె నిండురక్తి

నన్నిభూషలు నీపద్మ కభివవముగ.

నీ వలంకారముల్ దాల్చి దేవిమోరి

భక్తితో నాట్యమాడెడి పట్టులందు

నేను గానము చేయుచో. నిండుకృపను

ప్రేయసీ, చూచు దేవి నువ్వీత యగుచు.

ప ద్మా వ తీ

అంతకన్నను వాంఛితం బెది !
అటులె యగుచో వల్లభా, మీ
శిల్పిహస్తముతో నలంకృతి
చేయ బార్చింతున్.

జ య దే వు డు

(పేటికలో పత్రిక తీసి పఠించి)

మధురగీతిక లిఖించు మహిషికోర్కి-
పద్మ, మన కీర్వరకును సంభావ్య మగుట
పాదయుగళికి నుంతు ప్రప్రధమమందు
రమ్య శింజాన మణీనూపుర ద్వయంబు.

ప ద్మా వ తీ

చాలు నాధా, చాలు నే నప
చార మింతను జేయ జాలను!
తొలుత వేడుట మి మ్మలంకృతి
దోషమే యయ్యెన్!

జ య దే వు డు

వల్లభుని యెడనే కదా వాంఛితంబు :
చరణ సంస్పర్శవలన దోషమ్ము లేదు,
అననాబ్జరరాబ్జ పాదాబ్జములకు
తారతమ్యము లేదు నాతలపునందు.

స)శమమా నాకు నీపద గ్రహణ నుభము ।
పెద్దవారల యానతి బెడ్డినాడె
ప్రేమదమున నీపదాబ్జము పట్టినాను :
ఎరుక యున్నదె యీవల నెన్నిసార్లొ ?

మండమందాక్ష మత్యంత మంజులంబె-
వద్ద, ఒకదాని కబ్బురపాటు కలుగు-
మమ శిరసి మండన మ్మని మధురఫణితి
దేహి పదవల్లవ మ్మని దేవుచేత
అష్టపదిలోన రాధిక ననునయింప
జేసితివి కాదె, యిపుడు నిషేధ మేల :

ప్రణయివీ. ఉంతు నీపద వల్లవముల
కమ్రమణి నూపురమ్ము. లోంకార మిమ్ము ।

పద్మావతి

కావ్యరోకమునందు, రాధా
కాంతుచే ననిపించు పద్మావతి
ఈ ప్రపంచమునందు నాధా,
యెట్లు వర్ణించున్?

జయ దేవుడు

తెలిసినది కృష్ణు డనవచ్చు దేవు డగుట,
నేనా వీర్యతమ, అనరాదు, మానవుండ.

పద్మావతి

ప్రకృత్యవాయం బొదవె నయ్యో
ప్రాణనాదా, ప్రమాదంబున;
పాదదానికి మీరు సాక్ష
త్పరమదైవతమే!

అవరరింపుడు విన్నవము పా
దాదితేజాంతం బలంకృతి
వలదు చేయగ దేవతకువలె.
వల్లభా.....వినరో!

జయ దేవుడు

నిన్ను ప్రాజ్ఞేశ్వరీ నేను విఖలదేవ
తా స్వరూపిణిగా నెంత తలపులోన
సత్యముగః ఈయసారసంసారయాత్ర
భార్య యసుభాషణము విడంబినము సుమ్మి!

లలితమణిమయ భూషణాలంకృత మయి
తావకీనతనూలత తనరు మిగుల
పల్లవిత మైనవాసంతవల్లివోలె
శాణికిం బైనపుష్పేషుశరమువోలె!

చంద్రికాస్థావిత ప్రదేశమ్మునందు
చేయు మొక్కింత సృత్యమ్ము చిత్త మలర.

ప ద్మా ప తి

(సృత్యము చేయుచు)

హరి చరణ శరణజయ దేవ కవి భారత
వసతు హృది యువతి రిప కోమల కలావతీ.

శ్రీ మద్రాధా ప్లభో విజయతే!

స మా స్త్ర ము

